

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Model for the Desired Habit Development of Private Vocational Students

ชื่อนักวิจัย

ดร.พรสันต์ เลิศวิทยาวีวัฒน์

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ.2550

ประเภทของงานวิจัย

อาชีวศึกษา

คำสำคัญ

คุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-17 ปี เป็นวัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความสนใจ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ ต้องการความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเอง ชอบแสดงความสามารถ บางครั้งชอบลองดีและคิดต่อต้านครู อาจารย์ และเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาการปรับตัว รวมถึงท่าทีและบทบาทต่าง ๆ ทางสังคม ทำให้ขาดรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ชัดเจน และขาดการมีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังระหว่างผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษา และนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับวัยและความต้องการของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครองและครูที่ปรึกษา ช่วยกันประคับประคองส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และยังเป็นการตอบสนองต่อแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. โรงเรียนลำปางเทคโนโลยี (แลมป์-เทค)

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนระดับ ปวช. 10 คน ผู้ปกครอง 10 คน และครูที่ปรึกษา 3 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ กลุ่มนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาการเรียนและพฤติกรรมมากที่สุด (จากสถิติข้อมูลของฝ่ายคุณธรรมจริยธรรมโรงเรียนลำปางเทคโนโลยี ปีการศึกษา 2548) ซึ่งช่วยดังกล่าวเป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความสนใจ ความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัว และอยากแสดงความสามารถเพื่อการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สำหรับกลุ่มผู้ปกครองใช้วิธีการคัดเลือกจากความสมัครใจ ยินดีสละเวลาให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษา และประสงค์ให้ความช่วยเหลือ ติดตามนักเรียนอย่างใกล้ชิด และสำหรับกลุ่มครูที่ปรึกษาได้คัดเลือกจากการทำบทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียน วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงเป็นวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และเนื่องจากรูปแบบของการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงอาศัยความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีลักษณะทั่วไปเช่นเดียวกับนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนทั่วไป จึงสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนอื่น ๆ ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กรอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ที่เห็นว่าสำคัญกับกลุ่มตัวอย่าง เหตุผลของการเลือกคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์นั้น กระบวนการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตผลที่เกิดขึ้น และการประเมินผลเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น เครื่องมือที่เป็นหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตัวผู้วิจัยเอง ที่ต้องมีความรู้สึกร่วมกับกลุ่ม (Empathy) เป็นที่ยอมรับเชื่อถือไว้วางใจได้ (Credible) เป็นมิตรและจริงใจ (Friendly/Heartfelt) มองโลกในแง่ดี (Positiveness) ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ (Cooperative / Helpful) ระวังอากัปกิริยา (The Use of Gestures) ยิ้มแย้ม (Smiling) เป็นผู้ฟังที่ดี (Good Listener) เปิดใจกว้างรับฟัง (Open Mind) เปิดเผย (Openness) เคารพนับถือผู้อื่น (Respectful) และให้เสมอภาคกับทุกคน (Equality)

ใช้เครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์การจัดกิจกรรมกลุ่ม กล้องวิดีโอ กล้องถ่ายภาพดิจิทัล และเครื่องมือช่วยจดบันทึก ปากกา สมุดจด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำมาดำเนินการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ขึ้นอยู่กับสถานที่ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศของการสนทนาในขณะนั้น ส่วนแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นได้นำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้แบบสัมภาษณ์นั้นมีความตรงตามเนื้อหาในการวิจัย

การรวบรวมข้อมูล

1. จัดเวทิสันทนาการกลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจและความชัดเจนของประเด็นปัญหากับกลุ่ม
2. จัดเวทีเพื่อร่วมกันกำหนดแผนพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน
3. ดำเนินการตามแผนการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน
4. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต วิธีการสัมภาษณ์ และวิธีการบันทึก
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือปรับปรุงกระบวนการดำเนินการที่ยังไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้ โดยดำเนินการเป็นวงจรในข้อ 2 – 5 จนกลุ่มพอใจกับผลที่เกิดขึ้น (ดังภาพ)
6. สร้างรูปแบบและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา/ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดของเคมมิสและแม็คแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart)

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988 cited in Hopkins, 2002, p. 46) ที่ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนกลับ (Reflect) เพื่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน และเป็นวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้วยวิธีการสังเกตสนามวิจัย เหตุการณ์และการเข้าร่วม กิจกรรมที่สำคัญ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารบันทึกต่าง ๆ โดยละเอียดจนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว

ผู้วิจัยใช้การเปรียบเทียบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulations) ด้วยเทคนิควิธีที่แตกต่างกันและหลากหลายในการเก็บข้อมูล จากนักเรียน ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลต่างเวลากันถึง 3 ครั้ง คือ ในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม - พฤศจิกายน โดยมีการเก็บข้อมูลในสนามที่ศึกษาจริงทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการรวบรวมหลักฐานเอกสาร นอกจากนั้น ยังได้รับความร่วมมือกับผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บข้อมูลที่ต่างเวลากัน เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลกระบวนการที่เกิดขึ้น และผลที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันพัฒนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยและทีมงานได้ใช้ระยะเวลาอยู่ในสนามที่ศึกษาตลอดระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ มีนาคม 2549 ถึง มีนาคม 2550 ทำให้ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นมีความน่าเชื่อถือ (Internal Validity)

ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะบริบทของสนามที่ศึกษาเกี่ยวกับสถานที่ กิจกรรมประจำวันของนักเรียนที่โรงเรียน และที่บ้านหลังเล็ก เรียน การแบ่งประเภทของนักเรียนทั้งด้านหลักสูตรและด้านความประพฤติ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับครูที่ปรึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครองและระเบียบการควบคุมพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียน ให้ปรากฏชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับบริบทที่ศึกษานี้ สามารถนำผลการวิจัยไปเปรียบเทียบกับทดลองใช้กับสถานที่ศึกษาที่มีบริบทที่ใกล้เคียงกันนี้ (External Validity)

ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน เริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่ม จากนั้นผู้เกี่ยวข้องทุกคนร่วมกันกำหนดความรับผิดชอบพื้นฐานที่นักเรียนควรปฏิบัติ ในขณะที่ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาเสริมแรงด้วยการให้ความรักความอบอุ่นและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนควบคู่กันไป จนกระทั่งนักเรียนเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น จึงจะทำการปลูกฝังค่านิยมและสร้างการมีวินัยเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาคอยเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน พร้อมกับให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม ต่อเนื่อง จนนักเรียนสามารถแสดงคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ตามที่ร่วมกันกำหนดไว้ได้อย่างเป็นที่พอใจ

ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ มีประสิทธิผลสูงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน ได้ 12 คุณลักษณะ คือ 1) ความประหยัด 2) ความเสียสละ 3) ความมั่นใจในตนเอง 4) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย 5) การแต่งกายเรียบร้อย 6) หลีกเลียงอบายมุข 7) มาเรียนสม่ำเสมอ 8) เข้าเรียนตรงเวลา 9) มีอุปกรณ์พร้อมเรียน 10) กล้าแสดงความคิดเห็น 11) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจ และ 12) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. นักเรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน หรือป้องกันปัญหาเด็กและเยาวชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนี้ นักเรียนรู้จักประหยัด เสียสละและช่วยเหลือกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมสำคัญทางศาสนา มั่นใจในการแสดงออก ส่งงานที่ได้รับมอบหมาย แต่งกายเรียบร้อย หลีกหนีจากอบายมุขทั้งปวง เข้าแถวทันเวลาที่โรงเรียนกำหนด เข้าเรียนตรงเวลาในแต่ละวิชา มีอุปกรณ์การเรียนครบตามลักษณะรายวิชา แสดงความคิดเห็นและนำเสนอหน้าชั้นเรียน ชักถามเมื่อไม่เข้าใจบทเรียนและอ่านหนังสือและค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น

2. กระบวนการวิจัยนี้เป็นการสร้างระบบป้องกัน (Preventive System) ที่เข้มแข็งให้กับผู้เรียนมิให้ตกอยู่ในสภาพของปัญหา ซึ่งช่วยส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ได้ดีกว่าวิธีการแก้ไขปัญหา (Corrective System) ซึ่งเป็นระบบที่พบกันบ่อย ๆ ในแนวทางการปฏิบัติจริงของโรงเรียนซึ่งค่อนข้างยากที่จะสร้างคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนได้

3. การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียน จะเกิดผลดีกว่าหากเป็นกระบวนการบูรณาการร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง ในการพัฒนาเป้าหมายและบทบาทร่วมกัน (Interrelation) ที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นพลวัต (Dynamic)

4. ผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษา และนักเรียนมีความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างกลุ่มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงระดับที่ดีมาก และทำให้เกิดความไว้วางใจต่อกันและเปิดใจต่อกันในที่สุด อันเป็นพื้นฐานของการไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้

5. ผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาและนักเรียนมีการช่วยเหลือร่วมมือกัน (Collaborative) อย่างจริงจังมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ปกครองหรือนักเรียนที่ประสบปัญหา เพื่อเอาชนะอุปสรรคที่พบไม่ว่าจะเป็นของนักเรียนหรือของผู้ปกครองก็ตาม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลการวิจัยไปศึกษาต่อเนื่องเชิงปริมาณ เพื่อขยายผลและยืนยันองค์ประกอบที่เกิดขึ้น
2. ควรนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไปใช้ในกระบวนการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านพฤติกรรม หรือเพื่อสร้างคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เฉพาะ มากกว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งบางครั้งยากที่จะสร้างคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนได้